

LEVÉLSZEKRÉNY

Péter László írja: Mészöly Gedeon nyomán, Csokonai Vitéz Mihály ürügyén hajdanán föl hívtam a figyelmet egy jellegzetes, középkori eredetű névadási szokásra (Nyr. 115. 1991: 287). Meglepett, hogy most elhunyt kedves barátomnak, HAJDÚ MIHÁLYNAK figyelmét elkerülte, s összefoglaló nagy művében (Általános és magyar névtan, Személynevek. Osiris Kiadó, Budapest, 2003) nem is említi. Ez annál föltűnőbb, mert külön kategóriaként tárgyalás nélkül könyvében hoz idevágó példákat. Időszerűségét pedig az adja a kérdésnek, hogy még a 19. század végén is akad példa az efféle névadásra. Érdekes, hogy a hetven éve elhunyt Beck Fülöp (1873–1945) szobrászművész mennyire tudatosan élt e feledésbe ment középkori hagyománnyal.

A Magyar életrajzi lexikon szerint Pápán, a Magyar zsidó lexikon szerint Vágújhelyen született. Az időpont azonos: 1873-ban. A Magyar életrajzi lexikon tüzetesebb: június 23-án. A szülőhely eldöntésére – ilyen messziről – nem vállalkozhatom; a művészettörténészek kötelessége a föl kutatott anyakönyv alapján igazat tenni.

A neve a különleges. Nem születésekor kapta, hanem később maga vette föl. Az megint rejtély, hogy lett a rendszerint csak kezdőbetűvel rövidített *Ö.* a lexikonokban *Ödön*-né, amikor a mester csak a művészi foglalkozását akarta ezzel jelölni: az Iparművészeti Főiskola ötvös szakán tanulta meg művészetének alapjait. Ekkor ismerte meg e művészeti ág hazai történetében úttörő szerepet játszó Kecskeméti Ötvös Péternek (Nagyvárad, 1637. – Kassa, 1680) a drágakövekről és az ötvösségről írott könyvét (1660?), s az ő példájára illesztette nevébe az *Ö.* betűt.

Egy ideig így is írta a nevét: *Beck ötvös Fülöp*. A kis kezdőbetűs írás elárulja, hogy ő sem volt biztos, névül vagy csupán foglalkozásának jelzéséül, jelzőként alkalmazza. „Akkor még – írta – hittem ebben a pályában, és az ötvös jelzővel felemelve képzeltem magam” (Rippl-Rónai József emlékezései – Beck Ö. Fülöp emlékezései. Szépirodalmi könyvkiadó, Budapest, 1957. 186).

De nem véletlen, hogy hová! Lehetett volna *Ötvös Beck Fülöp*, *Ö. Beck Fülöp*, mint manapság szokás, ha az azonos nevéek meg akarják magukat különböztetni, többnyire szü-

löhelyük nevével, legalább a kezdőbetűjével. De nem: Kecskeméti Ötvös Péter mintájára a vezetéknev és a keresztnév (utónév) közé tette ő is!

A középkorban ugyanis jellegzetes magyar nyelvsvokás érvényesült. Erre Mészöly Gedeon hívta föl a figyelmet. Ő nemcsak kitűnő nyelvtudós, de jeles műfordító is volt. Puskin Anyeginjának fordításában (1945) az egyik nevet *Voronszki hódító Nina* alakban ültette át magyarra. Jegyzetben magyarázta meg, miért: „Voronszki hódító Nina olyan szőrend, mint Bánffy szép Ilona, Görög szép Ilona a régi magyar nyelvben.” (Keresztes Könyvkiadó, Budapest, 1945: 266).

Ilyen *Tinódi lantos Sebestyén* neve is. Hibásan szokták nagy *L*-lel írni, mintha vezetéknev volna, holott egyszerű – foglalkozásból keletkezett – jelzős ragadványnev, mint Mészöly példájában a *hódító* meg a *szép*.

HAJDÚ MIHÁLY is fősorakoztatott könyvében (758–759) néhány ilyen háromelemű nevet, anélkül, hogy rámutatott volna arra a különlegességre, amelyet ez a névtípus jelent, és észrevette volna rokonságukat a közismert ilyen nevekkel: Tinódi, Csokonai nevével. A második névelemeket vizsgálva fősorolt néhány helynévi eredetűt, majd megállapította, hogy ezekben második névelemként lényegesen több a foglalkozásnev. Ezeket: *Nagy Kalmár* (keresztnév nélkül, Felegres, 1546), *Kis Kovács Máté* (Szeret, 1590), *Miskolczi Csizmadia Gergely* (Nagykőrös, 1690), *Fábjánházi Mázlói Márton* (Nagyecsed, 1606), *Sándori Szabóó János* (?), *Kis Molnár Mihály* (Kemence, 1701), *Hegyi Gelentser Gergely* (Alsóörs, 1722). Megállapította továbbá, hogy gyakoriak még második névelemként a testi tulajdonságra utaló (*nagy, kis, fejér* s hasonló) szavak, és ritkák ilyen helyzetben a keresztnévek (pl. *Kun Pál Ambrus*, Igar, 1546).

Ez a sajátos magyar névadási hagyomány még a 18. században is élt. Erre meg Csokonai Vitéz Mihály neve a legmeggyőzőbb példa. *Csokonai Mihály*-nak keresztelték. Nagyapja csak Csokonai László. Apja, Csokonai József is csak egyetlen egyszer, éppen Mihály fiának a keresztelési anyakönyvbe való bejegyzésekor, tehát 1773. november 16-án diktálta be nevét így: *Csokonai Vitéz József*. Sem előtte, sem utána nem élt vele! Mihály valamennyi testvérét is csak Csokonai néven ismerték, írták.

A költő – ismeretből vagy ösztönösen – a hagyományos magyar névsorrendet alkalmazta. Ám őt 1805. január 30-án *Vitéz Csokonai Mihály* néven vezették be a halotti anyakönyvbe! De mi mégis *Csokonai Vitéz Mihály*-ként őrizzük nevét.

Mint Beck Ötvös Fülöpét is. Bizonyára utoljára a magyar nyelvtörténetben.

A szerkesztőség írja. 1. Tájékoztatjuk tisztelt szerzőinket, hogy a Magyar Nyelv a jövőben tanulmány, illetve cikk jellegű közleményeit DOI (digitálisobjektum-)azonosítóval látja el, mely az interneten megjelenő változatok jobb elérhetőségét szolgálja. A folyóiratban publikált közlemények azonosítóit a szerkesztőség biztosítja. Az ún. CrossRef DOI szabályai szerint azonban az így közzétett cikkek bibliográfiájában minden olyan szakirodalmi tételnél, amely maga is rendelkezik hasonló DOI-azonosítóval, ezt az azonosítót fel kell tüntetni.

DOI-azonosítóval rendelkezhetnek folyóiratokban megjelent cikkek, önállóan megjelent kötetek (ill. doktori disszertációk), könyvfejezetek, valamint egyéb típusú digitális állományok is.

A hivatkozott irodalom DOI-azonosítóinak feltárásához jó segítséget nyújt a következő internetes oldal: <http://search.crossref.org/references>. Itt feltölthető egy cikk teljes bibliográfiája, melynek tételeit az oldal ellenőrzi, s a valószínűsíthető találatokat megjeleníti. (Ezeket a találatokat is érdemes egyenként megvizsgálni, hogy ténylegesen a hivatkozott szakirodalmi tételre, s ne egy arról később megjelent ismertetésre utaljanak.)

Ugyanezen, vagy a szolgáltatótól független (központi) <http://dx.doi.org> oldalon a DOI-azonosítók felől is kereshetünk, és ellenőrizhetjük azokat.

A bibliográfiában szereplő, DOI-azonosítóval rendelkező folyóiratcikk vagy teljes kötet esetében ezt a DOI-azonosítót adjuk meg a bibliográfiai leírás végén. Könyvfejezet esetében – ha van ilyenje – a könyvfejezet DOI-azonosítóját tüntessük fel a bibliográfiában; ha nincs, de a befoglaló kötet rendelkezik DOI-azonosítóval, akkor azt közöljük.

Ha az adott bibliográfiai tételnek DOI-azonosítója és egyéb internetes elérhetősége is van, csak az előbbit, azaz az állandó elérhetőséget biztosító DOI-azonosítót közöljük.

DOI-azonosító feltüntetése esetén az utolsó letöltés idejét nem adjuk meg.

A DOI-azonosítót a bibliográfiai tétel végén, a következő formában közöljük:

CULPEPER, JONATHAN 1996. Towards an anatomy of impoliteness. *Journal of Pragmatics* 25: 346–367. [http://dx.doi.org/10.1016/0378-2166\(95\)00014-3](http://dx.doi.org/10.1016/0378-2166(95)00014-3)

SCHIRM ANITA 2011. *A diskurzusjelölők funkciói: a hát, az -e és a vajon elemek története és jelenkori szinkrón státusa alapján*. Doktori disszertáció. SZTE, Szeged. <http://dx.doi.org/10.14232/phd.759>

WATTS, RICHARD J. 2003. *Politeness*. Cambridge University Press, Cambridge. <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511615184>

2. Kérjük továbbá tisztelt szerzőinket, hogy kéziratuk végső formába öntése előtt feltétlenül tanulmányozzák át a honlapunkról letölthető Szerzőink figyelmébe című tájékoztatót, mivel a szerkesztőség alkalmanként finomítja a technikai szerkesztés szabályait, és folyamatosan bővíti a rövidítéssel hivatkozható források, kézikönyvek listáját.

Számunk szerzői

BALÁZSI JÓZSEF ATTILA, Jугra Állami Egyetem, Hanti-Manszijszk, bajoat@gmail.com – DR. BÜKY LÁSZLÓ, Szegedi Tudományegyetem, Magyar Nyelvészeti Tanszék, 6722 Szeged, Egyetem u. 2., buky@hung.u-szeged.hu – DR. KOMLÓSI LÁSZLÓ IMRE, Széchenyi István Egyetem, Vezetéstudomány és Szervezeti Kommunikáció Tanszék, 9026 Győr, Egyetem tér 1., komlosi.laszlo@sze.hu – KREPSZ VALÉRIA, MTA Nyelvtudományi Intézet, 1068 Budapest, Benczúr u. 33., krepszvaleria@gmail.com – MOHAY ZSUSZANNA, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola, 1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A, mohayzsuzsi@gmail.com – NÉMETH LUCA ANNA, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola, 1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A, luca.neemeth@gmail.com – DR. CS. NAGY LAJOS, Comenius Egyetem, Pozsony, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, 818 01 Bratislava, Gondova 2, lcsnagy@gmail.com – DR. PÉTER LÁSZLÓ, Szegedi Tudományegyetem, 20. századi Magyar Irodalomtörténeti Tanszék, 6720 Szeged, Ady tér 2., peterl@hung.u-szeged.hu – DR. PÉTERI ATTILA, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Germanisztikai Intézet, Német Nyelvészeti Tanszék, 1088 Budapest, Rákóczi út 5., peteria@t-online.hu – PÉTYKÓ MÁRTON, MTA Nyelvtudományi Intézet, 1068 Budapest, Benczúr u. 33., petyko.marton@nytud.mta.hu – DR. RAISZ RÓZSA, Eszterházy Károly Főiskola, Magyar Nyelvészeti Tanszék, 3300 Eger, Eszterházy tér 1. – DR. SÁROSI ZSÓFIA, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszék, 1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A, sarosi.zsafia@btk.elte.hu – DR. SZENTGYÖRGYI RUDOLF, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszék, 1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A, szentgyorgyi.rudolf@btk.elte.hu.